ZAMONAVIY DIDAKTIK YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK LOGOPEDLARNING ANALITIK VA IJODIY KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Mo'minova Gulhayo Turg'unboy qizi
Andijon davlat pedagogika instituti doktoranti
0009-0004-2023-5840
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24414362

Annotatsiya. Mazkur tezisda bo'lajak logopedlarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik mexanizmlari, zamonaviy didaktik yondashuvlarning mazkur jarayondagi imkoniyatlari hamda kasbiy tayyorgarlik mazmunini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, logopedik faoliyatga xos diagnostik, tahliliy, loyihalash va korreksion vazifalarni bajarishda talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy qaror qabul qilishi va refleksiv faoliyatini rivojlantirishga doir nazariy qarashlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: bo'lajak logoped, analitik ko'nikma, ijodiy ko'nikma, didaktik yondashuv, pedagogik mexanizm, kasbiy tayyorgarlik, logopedik faoliyat, diagnostika, refleksiya.

Kirish

Zamonaviy maxsus pedagogika tizimida bo'lajak logopedlarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni mutaxassisdan nafaqat nazariy bilim va amaliy malakalarni, balki mustaqil tahlil qilish, pedagogik vaziyatlarni baholash va nostandart yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatlarini ham talab etmoqda. Ayniqsa, nutqiy rivojlanishida turli qiyinchiliklari mavjud bolalar bilan ishlash jarayonida har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish, diagnostik ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qilish va samarali korreksion ishlarni rejalashtirish muhim ahamiyatga ega.

Shu sababli oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak logopedlarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan didaktik mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb ilmiy-pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Analitik va ijodiy ko'nikmalar bo'lajak logopedning kasbiy faoliyatida bir-birini to'ldiruvchi muhim sifatlar sifatida namoyon bo'ladi. Analitik ko'nikmalar pedagogik vaziyatni o'rganish, diagnostik ma'lumotlarni taqqoslash, muammoning sabablarini aniqlash va asoslangan xulosalar chiqarishni ta'minlasa, ijodiy ko'nikmalar mavjud muammolarga mos individual yondashuvlarni ishlab chiqish, korreksion mashg'ulotlarning yangi shakl va metodlarini tanlash imkonini beradi.

Mazkur ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida zamonaviy didaktik yondashuvlarning o'zaro integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, kompetensiyaviy yondashuv talabalarning nazariy bilimlarini kasbiy vaziyatlarda qo'llashiga xizmat qilsa, muammoli ta'lim ularni mustaqil izlanish va tahliliy fikrlashga yo'naltiradi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv esa kasbiy topshiriqlarni amaliy bajarish orqali ijodiy va tashkiliy qobiliyatlarni rivojlantirishga imkon yaratadi.

Bo'lajak logopedlarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlarini quyidagi yo'nalishlarda tashkil etish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, diagnostik-tahliliy mexanizm. Ushbu mexanizm talabalarda nutqiy rivojlanish xususiyatlarini o'rganish, diagnostik topshiriqlar natijalarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

va pedagogik xulosalar chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratiladi. Bunda kuzatish, taqqoslash, tahlil qilish va muammoli vaziyatlarni yechish metodlaridan foydalanish mumkin.

Ikkinchidan, loyihalash-ijodiy mexanizm. Mazkur mexanizm talabalarning individual korreksion-rivojlantiruvchi mashg'ulotlarni loyihalash, pedagogik vaziyatga mos metodlarni tanlash va muqobil yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatlarini shakllantirishni nazarda tutadi. Loyiha metodi, keys-stadi va pedagogik modellashtirish ushbu jarayonning samarali vositalari hisoblanadi.

Uchinchidan, refleksiv-baholash mexanizmi. Ushbu yo'nalish talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilishi, qabul qilgan qarorlarini asoslay olishi, yo'l qo'yilgan kamchiliklarni aniqlashi va kelgusidagi faoliyatini takomillashtirishiga xizmat qiladi. Refleksiv kundaliklar, o'z-o'zini baholash va o'zaro tahlil topshiriqlari mazkur mexanizmni amalga oshirishda muhim o'rin tutadi.

To'rtinchidan, integrativ-amaliy mexanizm. Bunda logopediya, maxsus pedagogika, psixologiya va axborot texnologiyalariga oid bilimlar o'zaro uyg'unlashtiriladi. Natijada talabalar turli fanlar doirasida egallagan bilimlarini yagona kasbiy vazifani hal etishda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ushbu mexanizmlarning izchil amalga oshirilishi bo'lajak logopedlarning kasbiy tayyorgarligini mazmunan boyitadi. Bunda ta'lim jarayoni faqat tayyor bilimlarni o'zlashtirishga emas, balki talabalarni mustaqil fikrlash, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy qarorlar ishlab chiqishga yo'naltirilishi lozim.

Bo'lajak logopedlarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini baholashda quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin:

- **Motivatsion mezon** – kasbiy faoliyatga qiziqish, mustaqil izlanishga intilish va ijodiy faollik.
- **Kognitiv mezon** – logopedik bilimlarni egallash, diagnostik ma'lumotlarni tahlil qilish va nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlar bilan bog'lash.
- **Amaliy-ijodiy mezon** – individual korreksion topshiriqlarni ishlab chiqish, metodlarni tanlash va muqobil pedagogik yechimlarni taklif etish.
- **Refleksiv mezon** – o'z faoliyatini baholash, qarorlarini asoslash va faoliyat natijalarini takomillashtirish.

Mazkur mezonlar bo'lajak logopedlarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini tizimli o'rganish hamda rivojlanish dinamikasini aniqlash uchun nazariy-metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak logopedlarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini shakllantirish ko'p komponentli va izchil pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda diagnostik-tahliliy, loyihalash-ijodiy, refleksiv-baholash hamda integrativ-amaliy mexanizmlarning o'zaro uyg'unligi alohida ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy didaktik yondashuvlarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish orqali talabalarning mustaqil fikrlashi, kasbiy muammolarni tahlil qilishi, individual korreksion yechimlarni ishlab chiqishi va o'z faoliyatini baholash qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin. Taklif etilgan pedagogik mexanizmlar bo'lajak logopedlarni kasbiy faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning amaliy samaradorligini aniqlash esa keyingi tajriba-sinov tadqiqotlarini talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ayupova M.Yu. Logopediya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2007.
2. Mo'minova L.R., Ayupova M.Yu. Logopediya (maxsus kurs). – Toshkent, 2005.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

3. Mo'minova L.R., Amirsaidova Sh.M., Mamarajabova Z.N. va boshq. Maxsus psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2013.
4. Po'latova P.M. Maxsus pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
5. Nurkeldiyeva D.A. Pedagogik-psixologik diagnostika. Defektologiya. – Toshkent: Vneshinvestprom, 2019.
6. Rahmonova V.S. Defektologiya asoslari. – Toshkent: Niso Poligraf, 2017.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.